

İnternet ve Sosyal Medyanın Sanattaki Etkin Rolü ve Buna Bağlı Değişen Dinamikler

Arş. Gör. Fırat Çağrı Kırmızıgül

Makale Geliş Tarihi: 18.03.2019
Yayına Kabul Tarihi: 19.03.2019

Özet

20. yüzyılla birlikte değişen sanat anlayışında postmoderniteden günümüze kadar sanat tanımı klasik anlamdan çok farklı boyutlarda içeriği güncellenerek değişiklik göstermiştir. Bu bağlamda sanat özellikle 1950'lerden sonra yeni bir anlayışla ele alınmaya başlamış dijital teknolojilere bağlı bir gelişim göstererek daha güncel konulara tanıklık etmiş, özellikle 90'lı yılların ikinci yarısından itibaren sayısal eksenli bir hareket alanına kavuşmuştur. 21. yüzyılla birlikte ADSL teknolojiye geçiş internet altyapısında hızlı bir yükselişe sebep olmuş, bilgisayarlar ve akıllı cep telefonları sosyal medya araçları için vazgeçilmez bir medya aracı haline dönüşmüştür. Bu bağlamda da dijital teknoloji çok hızlı gelişmiş ve buna bağlı olarak da sanat algısı, ifade olanakları ve sergileme biçimleri değişen, gelişen teknolojiye göre yeniden biçim almış yeni, sürekli güncellenen bir sanat alanı oluşturulmuştur. Bu çalışmada gerek dünyadaki ve paralelinde Türkiye'deki güncel sanata bağlı olarak sayıları her geçen gün artış gösteren sosyal medya kavramının güncel sanatta ne ölçüde etkili bir alan olduğu araştırılmış ve nasıl bir kodlama ile sanal âlemden sanat eserlerinin ve sanatçının varlık gösterebildiği araştırılmış ve irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Güncel Sanat, Sosyal Medya, Teknoloji, Kodlama

THE ROLE OF THE INTERNET AND SOCIAL MEDIA IN THE ART AND THE CHANGING DYNAMICS ACCORDINGLY

Abstract

From postmodernity to the present day, the definition of art has changed in many different dimensions from the classical meaning updating its content. In this context, art has witnessed more contemporary issues, especially with the development of digital technologies, which started to be dealt with in a new way after the 1950's and especially from the second half of the 90's, it has gained a numerical axis of motion. The transition to ADSL technology with the 21st century has led to a rapid rise in internet infrastructure, and computers and smart phones have become indispensable media tools for social media. In this context, digital technology has developed very rapidly and accordingly a new, continuously updated field of art has been formed which has changed according to the developing technology, changing the art perception, expression possibilities and display forms. In this study, it was searched and investigated to what extent social media concept having been on the rise depending on the current art both in Turkey and the world became effective and how work of arts and artists have been able to survive in the virtual world.

Keywords: Contemporary Art, Social Media, Technology, Coding

Arş. Gör. Fırat Çağrı Kırmızıgül, Trabzon Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü, Trabzon.
E-posta: infofrat@yahoo.com

Giriş

Modernizmden sonra gelişme gösteren ve özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra etkinliğini artıran postmodern sanat alanı içinde elektronik altyapının önemi her geçen gün artmış ve teknolojiye bağlı yaşam biçimi hayatın tüm alanlarında olduğu gibi sanat alanında da etkinliğini hızla geliştirmeye başlamıştır. Bunda en büyük nedenlerin başında ise Sanayi Devrimi sonrasında gelişen kent kültürü ve buna bağlı olarak bu alanda başlayan sanayiye dayalı yenileşme hareketlerinin bağlı bir biçimde birbiri ile kurduğu sıkı temas gelmektedir. 1950'lerle başlayan Postmodern yenileşme hareketleri eylemsel enstalasyonlarla beraber içerisine çeşitli disiplinleri de alarak melez bir yapıya bürünmüş ve pek çok alanda sınırların kalkmasına sebep olmuştur. 1970'lerle bu süreç küresel anlamda bir gelişimi de belli ölçüde hareket ettirerek küreselleşme politikalarının bir gereği sonucu kaçınılmaz bir hal alarak merkez ve periferi kavramlarını sorgulatmaya başlatmıştır. "1970'li yıllardan itibaren sanat alanında kullanılan mecraların yani biçimlendirme, üretme ve anlamlandırma araçlarının çoğalması söz konusu olmuş, fotoğraf ve baskı teknolojileri, televizyon, video, bilgisayar, sanatçıların üretimlerini ve ifade biçimlerini değiştirmiştir" (Yücel, 2012:25).

80'lerle birlikte ise ilk kez dijital altyapı ve buna bağlı olarak gelişen medya araçlarında başlayan hızlı gelişim sanat alanında da video ve buna bağlı gelişen melez medyalar üzerinde etkisini göstermiş ve bu şekilde bir seyir izlemiştir. Radyo dünyasında başlayan hızlı gelişmeler devamında televizyonla birlikte gelişim göstererek video alanının da ayrı bir sanat olarak alan açılmasını sağlamış ve 20. yüzyılın ikinci yarısında temelleri atılan bu gelişme giderek güncelleşmiş ve önemli bir hale gelmiştir. Bu alanda pek çok sanatçı teknolojiyi çözümlenmeye çalışmış ve buna bağlı çıktılarla projeler üretmişlerdir. Artık sanat, dijitalleşen bir ekran üzerinden sorgulanan bir arayışa doğru yönelmiş ve bu arayış sonucu pek çok sanatçı dünyadaki yeni gelişmeleri sorgulama denemelerine girişmiştir. 80'lerle birlikte dünyadaki siyasi gelişmelere paralel olarak biçim alan sanatsal hareketlerde kendini ortaçağ ve sonlarındaki anti gerçekçi durumlardan 20. yüzyıldaki gelişmeler ve savaflara bağlı olarak daha gerçekçi sorunlara doğru eğilim göstermeye başlamıştır. Hızlı kentleşmeye bağlı olarak artan sanayileşme ve kapitalist dünya düzenine göre şekil alan dünyadaki biçimlenmeler sanatsal anlamda güncelliği başat bir konuma getirerek bu durumda yeni gelişmeler yaratmıştır.

Çağdaş sanat 1980'lerden sonra disiplinlerarası bir yapıya kavuşmuş ve görsel sanat pratiklerini icra edildikleri meca bağlamında tanımlamak geçerliliğini yitirmiştir. Video, performans, enstalasyon (mekan özel yerleştirme), fotoğraf ve dijital meca

gibi çağdaş sanat formları, sanat müzelerinin eser toplama, koruma, sergileme ve aracılık etme gibi geleneksel etkinliklerini dönüşüme uğratmıştır (Yücel, 2012:25).

Türkiye'deki gelişmelere baktığımızda 1980'lerle birlikte teknolojiye bağlı olarak özellikle sanat akademilerin gelişmesi ve yükseköğretim sisteminin de kurumsal bir altyapıya kavuşması¹ ile Avrupa'daki sanatsal gelişmeler daha yakından takip etmeye başlanmış, dijitalleşme de belli oranda kendini göstermiştir. Bu dönemde üniversite sayılarında artış gözlemlenmiş gerek devlet gerekse vakıf üniversitelerinin kurulmaya başlaması sanatsal anlamda ilerlemede büyük bir katkı sağlamıştır. Bu süreçte Türkiye'de gelişen sanat ortamını belki de en iyi özetleyen etkinliklerin başında İstanbul Bienali gelmektedir. İlk olarak 1987 yılında başlayan Uluslararası İstanbul Çağdaş Sanat Sergileri ile başlayan İstanbul Bienali 90'lı yılların ilk yarısında yer alan daha çok klasik malzemelerin kullanımına dayalı enstalasyon ve düzenlemeler her geçen gün endüstriyel malzemelerle zenginleşmekte, gün geçtikçe bilgisayar ve internet teknolojilerindeki yeniliklere göre değişim göstermeye başlamıştır. Bu değişimler özellikle 90'ların ikinci yarısından sonra daha dijital altyapıya bağlı bir hal almaya başlamıştır. 1995 yılında Rene Block'un küratörlüğünde gerçekleştirilen Orient/ation: Paradoksal Bir Dünyada Sanatın Görünümü, 1997 yılında Rosa Martinez'in küratörlüğünde gerçekleştirilen Yaşam, Güzellik, Çeviriler /Aktarımlar ve Diğer Güçlükler Üzerine başlıklı bienallerde bu durum daha belirgin bir hal almıştır² (Görsel 1)³.

Görsel 1. 4. Uluslararası İstanbul Bienali Sergi Kataloğu, 1995

¹ Bkz. Yükseköğretim Kanunu: <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/tarihce>, Erişim tarihi: 16.04.2019

² Bienal başlıkları, küratörler, temalar <https://bienal.iksv.org/tr/arsiv/bienal-arsivi/nden,cikarimlar>; İstanbul Bienali kataloglarındaki görsellerden yapılmıştır. Erişim tarihi: 16.04.2019

³ <https://bienal.iksv.org/tr/bienal-arsivi/4-uluslararasi-istanbul-bienali>, Erişim tarihi: 16.04.2019

2000'li yıllardan sonra yapılan tüm bienallerde (1999 yılında yapılan ve küratörlüğünü Paolo Colombo'nun üstlendiği Tutku ve Dalga başlıklı bienal de dahil olmak üzere) bu dijital dönüşüm daha belirgin bir şekilde artış göstermiştir.⁴ İstanbul bienalleri başlangıçta Postmodernitenin ülkemizde karşılığının Avrupa sanatına göre daha farklı bir boyutta konumsal açıdan daha ulusal bir şekilde biçimlenmeye başlamış olmasına rağmen daha sonraları uluslararası dünya çapında bir etkinliğe dönüşmüştür.

Türkiye'de 90'lı yıllarda medya, devlet tekelinden çıkarak özel televizyon kanallarının ard arda kurulmaya başlamasıyla birlikte hızlı bir gelişim göstermiş ve pek çok televizyon ve radyo istasyonu da aynı zamanda faaliyete başlamıştır. Yazılı basında yer alan gelişmelerde bilgisayarlardaki gelişmelere bağlı olarak içeriklerini günden güne güncellemeye başlamış bu gelişmelere paralel olarak Türkiye 1994 yılında kendi uydusunu hizmete sokarak Türksat 1A⁵ ve 1B ile haberleşme ve medya alanındaki gelişmelerde hızlı bir ilerleme sağlamaya başlamıştır. Dünyada 80'lerde başlayan bu gelişmeler her ne kadar bize daha geç gelse de 20. yüzyıl merkezi bir algının güçlendiği bir düzleme doğru kaymaya başlamış ve bizde de bir takım yenilikler ortaya çıkmıştır. İletişim alanında yaşanan bu gelişmeler beraberinde telekomünikasyon alanında da birtakım gelişmeler göstermiş ve cep telefonlarıyla devam eden haberleşme ağı zamanla günümüzde onsuz yapamadığımız internet kavramını hayatımıza sokmuştur. Bu teknolojinin belki de en büyük getirilerinin başında ise internet adı verilen iletişim ağı gelmektedir. Bu bağlamda yaşanan dünyadaki gelişmeler günümüzdeki anlamıyla internet teknolojisinin de başlangıcını oluşturmuştur.

İnternetin tarihi daha yeni yazılmaya başlamıştır, ancak genel anlayış olarak İnternet, 1960'ların başında askeri ve bilimsel araştırma ve geliştirme alanında, bilgisayarlar yardımıyla bilgi paylaşımında büyük potansiyel değer olduğunu gören bir grup insanın düşüncesinin bir sonucudur. İnternet, başlangıç aşamalarında bilgisayar uzmanları, bilim adamları ve kütüphaneciler tarafından kullanıldı. Sıradan insanların kullanabileceği kolaylıkta değildi. Bu anlamda, ilk internet bugün kullanılan gibi kolay kullanım olanağı olan kullanıcı dostu değildi. O günlerde evlerde ve ofislerde yoktu. İnterneti kullanacak kişi kim olursa olsun, karmaşık bir sistemi kullanmayı öğrenmesi gerekiyordu. Yani bilgisayar korkulan ve "bazı" insanların kullanabileceği bir aygıt idi (Türkdoğan, 2014:256).

Türkiye'de haberleşme alanında başlayan bu yenilikler telekomünikasyon şirketlerinin sabit hatlı telefonlardan cep telefonlarına ve bunlara bağlı operatörlerin cep telefonlarını aktif hale getirmesiyle birlikte o güne kadar basılı halde yayımlanan medyanın da bir anlamda ilk emekleme

⁴ Bienal başlıkları, küratörler, temalar <https://bienal.iksv.org/tr/arsiv/bienal-arsivi/nden.cikarimlar>;

İstanbul Bienali kataloglarındaki görsellerden yapılmıştır. Erişim tarihi: 16.04.2019

⁵ Fırlatıldığı esnada havada infilak etmiştir.

dönemindeki sürecinin de sanal alana geçmesine vesile olmuştur. 90'lardaki bilgisayarlar internet altyapısına kavuşmadan önce tekil bazda ve çok düşük saklama kapasiteleriyle birlikte çok basit düzeyde 3 boyutlu simülasyonlarla desteklenen grafiksel ve mimari bazı programların yanı sıra teknolojik altyapıdaki üretim sistemlerinde kullanılan bir durumdayken WWW yani (World Wide Web) uluslararası çevrimiçi dolaşım mantığına geçiş sistemi 90'lı yılların sonlarından itibaren evlerimize kadar girebilme imkânına kavuşmuştur. İnternet artık bilgiye ulaşmada ansiklopedilerin yerini almaya başlamış, basılı kaynakçayı ekrana taşımıştır. Özellikle yazılı ve görsel medya alanında dijital alana daha hızlı geçiş yapan internet teknolojisi dünyadaki internet altyapısı sebebiyle bağlantı hızında günümüzde kullanılan ADSL teknolojiye göre çok gerideydi. (Türkiye'deki internetin gelişim tarihi için bkz.)⁶

Fİnternet altyapısının bu durumu internet üzerinden dolaşımı çok fazla aktif bir biçimde kullanılmasına izin vermesi de bilgisayar teknolojilerinde daha hızlı bir ivme ile hareket edilmiş ve grafik tasarım alanında daha fazla gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak dijital ortamlar her bakımdan kendisini yenilemeye başlamış sanat alanı da bu çerçevede gelişim göstermiştir.

Postmoderniteye bağlı gelişim gösteren güncel sanat da bu değişimlerden payına düşeni fazlasıyla alarak kendini dönemin teknolojik koşullarına göre kendini hızla güncellemeye başlamıştır. Bu durum coğrafi açıdan ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre gelişme arz ederken özellikle 80'lerden sonra tüm dünyada ülkeler arasındaki diyalog eş zamanlı olmasa da küresel bir şekilde birbirlerinden etkilenen bir yapıya doğru geçmeye başlamıştır. Postmodernite ile oluşan güncellik kavramı da bu kapsamda dünyanın merkez periferi durumunu yeniden sorgulatarak dinler üstü bir durumda değerlendirilmeye başlamış; bağlamsal olarak kullandığı teknolojiyi ülke ayrımı yapmadan 20. yüzyılın kültürlemesi şeklinde güçlü olanın sahip olduğu değer şeklinde betimlenmeye başlamıştır. Bu bakımdan 20. yüzyılın en büyük gücü dijitalleşme olmuş ve bir anlamda postmoderniteden sonra

⁶ "Türkiye'nin ilk internet ağı projesi, 1991 yılında ODTÜ ve TÜBİTAK tarafından başlatıldı. İlk internet bağlantısı ise 12 Nisan 1993 tarihinde ODTÜ Bilgi İşlem Daire Başkanlığı'na ait yönlendiriciler ve PTT'den sağlanan 64 Kbps kapasiteli kiralık hat kullanılarak gerçekleştirildi ve NSFNet ile bağlantı kuruldu. Türkiye'de üniversitelerin başını çektiği internet, ODTÜ'nün ardından 1994-96 yılları arasında Bilkent, Boğaziçi, Ege ve İstanbul Teknik Üniversitesi'nde de hayata geçti. ODTÜ ve Bilkent Üniversitesi'nin temsil ettiği ilk Türkçe içerikli sayfaları, 90'lı yılların sonunda hayata geçen Ekşisözlük ve Mynet gibi siteler takip etti... Bilgisayarların dial-up modemine uzanan ek bir telefon kablosuyla yapılan ilk ve oldukça zahmetli internet bağlantıları, Türkiye'de internet servis sağlayıcılarının (ISS) hızla arttığı 2000'lere doğru yerini telefon hattı üzerinden bağlantı, yani ADSL'ye bıraktı. Türkiye'nin ilk ISS firması Turnet, 1996 yılında üç ticari hat üzerinden hizmete başladı. 1997'ye gelindiğinde, ISS sayısı 80'i geçmişti... 1995'te Mirc ve 1996 yılında sunulan ICQ, sosyal ağların öncesindeki mesajlaşma ortamları olarak belirdi. Bir yıl sonra, Türkiye'de internete bağlı bilgisayar sayısı 30 bine, kullanıcı sayısı 250 bine ulaştı" <http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkiyede-internet-21-yasinda>, Erişim Tarihi: 14.03.2019.

değer kazanan yeni bir izm mantığıyla ele alınmaya başlanmıştır.

Dijital sanatın gelişimi, sanatçıların geleneksel sanat üretim biçimlerinin dışında teknolojinin olanaklarını da birer araç olarak benimsemeleri ile başlatılabilir. 1960'lı yıllardan itibaren dijital formlarla deneysel çalışmalar yapmaya girişen sanatçılar önce fotoğraf, sinema ve televizyonu, 1980'li yıllarda video ve kamera ve bilgisayarı, 1990'lı yıllardan sonra da interneti yaratıcı ortam olarak kullanmışlardır... Bu nedenle dijital sıfatı sanatçıların bilgisayara aslı bir araç, ortam ve/veya yaratıcı partner olarak başvurdukları sanat çalışmalarını tanımlamak amacıyla kullanılmaktadır (Yücel, 2012:30).

“1990'lı yıllarda kişisel bilgisayarların yaygınlaşması ve internetin gelişmesi dijital sanat alanında da köklü değişimlere neden olmuştur. İnternetin küresel iletişim çağını başlatması, kültürlerarası diyalog yöntemlerinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Sanatçılar açısından da yeni iletişim ağlarının oluşturulması, küresel çapta duyarlılık ve uluslararası ölçekte izleyici kitlesinin varlığı ile internet, yeni yaratı ortamı olarak belirmiştir” (Yücel, 2012:31).

Personal Computer (PC) yani Kişisel Bilgisayar olarak evlere yavaş yavaş girmeye başlayan bilgisayarlar 90'lı yılların sonlarına doğru internet altyapısında yer alan dial up (çevirmeli ağ) adı verilen telefon hattı üzerinden düşük hızda internet ağına erişimi sağlayan modemler vasıtasıyla internet altyapısı yavaş da olsa gelişimini Türkiye'de bu şekilde başlatmış oldu.⁷ İnternetin bu şekilde yaygınlaşmaya başlaması telefon altyapılarının da güncellenmesini sağlamak zorunda kaldı ve bu yeniliklerle beraber grafik tasarım alanında bilgisayarlar web ara yüzleri tasarımları ile program yazılımlarında büyük yenilikler getirmiş oldu.

Bununla birlikte 2000'li yıllar internet altyapısındaki gelişmelerin büyük bir atılım yaptığı yıllar olarak varsayılabilir. Bunda en başta gelen nedenler arasında pek çok etken özellikle entegre bir şekilde birbirine bağlıdır. Bunlardan ilki dijital telefon operatör sayılarında yaşanan artışın rekabeti artırması ve bu konuda daha ilerici adımları atmaları, ikincisi grafik tasarım ve buna bağlı 3 boyutlu bilgisayar programcılığındaki yenilikler ile bunlara bağlı sektörlerin birbirleri ile etkileşiminden oluşan sinerjinin inovasyona yönelik artı dönütleri sonucu bir duruma geçiş yapmalarındır. Özellikle 2000'li yılları on 'ar yıllık periyotlar halinde incelediğimizde ilk on yılındaki dijital gelişim, özellikle 90'ların son 10 yılından itibaren başlayan gelişmelerin bir ürünü olup bilgisayar teknolojileri açısından temelleri her ne kadar 80'lerden itibaren atılmaya başlamışsa da bu durum fiber optik internet altyapısıyla birleştiğinde cep telefonu operatörlerinin de internet

konusunda altyapılarını geliştirmeye başlamasıyla birlikte internet ve bilgisayarın eş bir denklikte işlem gördüğü sonucunu da ortaya çıkarmıştır. Bilgisayarlarda yaşanan bu gelişim beraberinde bunlara bağlı gelişen 90'lı yılların son dönemlerinde başlayan yukarıdaki dipnotta da⁸ belirtildiği gibi sanal alemde insanların birbirleriyle konuşabildikleri bir düzleme doğru kaymaya başlayan sosyal medyalar günden güne etkinliğini artırırken bu periyotta güncel sanat sadece internet alanında kurulan belirli sanat siteleri veya gazete haberleri dışında pek çok resmi olmayan düzlemde bir görsel telif politikasıyla karmaşık bir düzlemde karşımıza çıkmakta ya da kurulmaya başlayan kişisel sanatçı web sitelerinin dışında çok az devlet kurumunun internet siteleri emekleme dönemi olarak adlandırdığımız basitlikte bilgiler içeren grafik altyapısı düşük internet sitelerinden oluşmaktaydı. Bu durum 2000'li yılların başlarından itibaren hızlı bir gelişim göstererek üç boyutlu grafiksel öğelerin gelişmesine bağlı olarak güncel sanatta da pek çok yeniliğin öncüsü oldu. Tabi bunda internet teknolojisinde büyük bir devrim olarak görülebilecek olan kısa adı ADSL (Asymmetric Digital Subscriber Line) olarak tanımlayabileceğimiz hızlı data yani veri indirme ve gönderme hızına sahip teknolojinin dünyadaki gelişiminin ardından Türkiye'de de kullanılmaya başlanmasıyla bu teknoloji internet altyapısında ve hızında büyük bir değişimi ve dönüşümü de beraberinde getirmiş oldu. Bu teknoloji sayesinde web alanında ağ sağlayıcılar yüksek veri kapasitesi sayesinde tüm donanımlarını güncelleyerek birçok alanda öncü olabilecek internet sitelerinin açılmasına imkân tanıdı.

Türkiye'de ADSL, 2002 yılı sonu 2003 yılı başlarında kullanılmaya başlanmıştır. ADSL, telefonu meşgul etmeyen yeni bir İnternet teknolojisi olarak kullanım kolaylığı sağlamaktadır. ADSL ile birlikte İnternet kafeler artık yavaş yavaş görevlerini tamamlamış; düşük bilgisayar fiyatlarının yanına eklenen ADSL ile birlikte İnternet'e erişim de kolaylaşmıştır (Özutku, vd'den akt. İç, 2017:24).

“ADSL ile beraber ilk defa Türkiye'de insanların 24 saat İnternet'i olmuştu. Dahası 56K ile ciddi sabır ve maddi güç gerektiren yoğun dosya paylaşımı da artık erişilebilir hale gelmişti” (Irak ve Yazıcıoğlu'ndan akt. İç, 2017:26) Bu süreçte video teknolojisi de internet tabanındaki bu altyapıya bağlı olarak gelişimini sağlayarak normal çözünürlükte videoların oynatılabildiği bir alan haline gelmiş oldu. Normalde video oynatımının oldukça ağır ve yavaş olduğu bu altyapı internet bandındaki gelişme sayesinde çok rahat bir şekilde ve görüntü kalitesi bozulmadan izlenebilen bir görsel olarak belirginleşti. Bu belirginleşmenin ardından ise çeşitli video paylaşım siteleri birbiri ardına ortaya çıkmaya başladı. Bu sitelerin başında ise ilk olarak Youtube adı verilen video paylaşım sitesi gelmektedir. Bu site izleyicilere

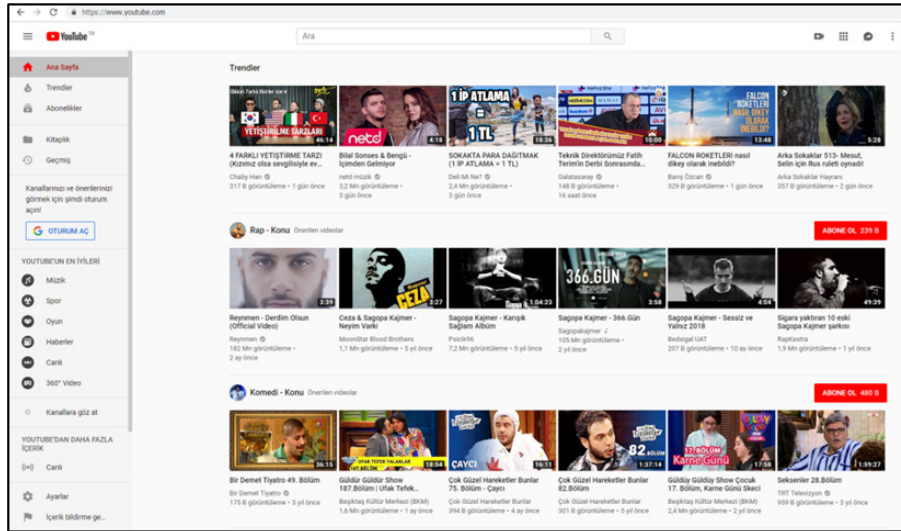
⁷ <http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkiyede-internet-21-yasinda>, Erişim Tarihi: 14.03.2019

⁸ (7. dipnot)

çeşitli kanallar üzerinden videolar gösterebilmekte ve bunların diğer sosyal paylaşım siteleriyle paylaşılabilmesine imkân tanımaktadır. (Görsel 2)⁹

Youtube 2005 yılında ortaya çıktı, Web üzerinden video paylaşımı konusunda lider ve öncül olan bir web sitesidir. Youtube insanlara www.youtube.com adresi üzerinden videolarını kolayca yükleme ve yine Youtube.com adresi, diğer web siteleri, cep telefonları, 'blog'lar üzerinden diğer insanların kolayca ulaşmasını sağlayan bir platformdur. Bu sayede Youtube video konusunda kolayca lider bir konuma gelmiştir. Herkes Youtube üzerinden video izleyebilir. İnsanlar Youtube'da hobileri, ilgilendikleri herhangi bir şey hakkındaki videoların yanında garip ve sıra dışı videoları da bulabilir (Ying, 2007:15).

Youtube dışında ise Dailymotion, Vimeo, Alkışlarla Yaşıyorum, İzlesene, Vidivodo vb. pek çok video streaming olarak akış içeriğine sahip internet sitesinde pek çok kategori altında videolar bulunabilmektedir.

Görsel 2. 15.04.2019 saat: 15:45 tarihli güncel Youtube ana sayfası

Güncel sanat alanında özellikle melez medyalara sahip olan ve her türlü sanat etkinliğinin paylaşılabilirdiği ve yorumların yapılabilirdiği mecra olarak sanat yapıtı aslında bir anlamda bu streaming yani belirli bir akışa sahip video siteleri ile multimedya ve interaktif bir biçimde izleyiciyle temas kurulan bir alan haline dönüşmüş oldu. Bir sanatçı çektiği videosunu bu sitelerde yayınlamak müze ve galerilere ihtiyaç duymadan izlenme oranına ve yorumlara göre olumlu ya da olumsuz eleştiriler almaya başladı. 2005

⁹ <https://www.youtube.com/>, Erişim tarihi: 15.04.2019

yılından sonra video alanında başlayan bu gelişmeler görsel anlamda da sosyal medyanın farklı bir kulvarını da bizlere tanıtarak tek program altında birçok özelliğe sahip yapıları olan çeşitli uygulamaları bizlerle tanıştırdı.

Sosyal Medya Kavramı

Pek çok farklı tanımlama ve içeriğe sahip olan sosyal medya kavramı "Sosyal paylaşım ağları, kullanıcılarına kendi bağlantı listelerini açıklamalarına/ oluşturmalarına, birbirleri arasında iletişim kurmalarına, bağlantı listelerini sergilemelerine ve bilgilerinin yer aldığı profillerinin üretilmesine olanak sağlayan, farklı medya, bilgi ve iletişim teknolojilerini içinde barındıran web tabanlı platformlardır" (Fuchs'dan akt. Uluç ve Yarcı, 2017:89). Başka bir tanımlamada ise "Sosyal ağlar, bloglar, wikiler, podcastler, forumlar ile içerik toplulukları, sanal oyun ortamları ve mikrobloglar gibi farklı ortamlara veya türlere sahip olan sosyal medya, kullanıcıların kendileri ile ilgili kişisel haberleri verebilecekleri, arkadaş edinebilecekleri veya arkadaşları ile etkileşimli bir şekilde iletişim kurabilecekleri, resimlerini, videolarını paylaşabilecekleri, çeşitli etkinlikler düzenleyebilecekleri web sitelerine genel olarak verilen addır" (Eldeniz'den akt. Uluç ve Yarcı, 2017:89) şeklinde açıklanmıştır.

Bu kapsamda özellikle 2005 yılından sonra sayılarında daha fazla artış olan sosyal mecralar özellikle akıllı telefonların ortaya çıktığı 2010'lardan sonra çok daha fazla aktif hale gelmiş oldu. Bunda en büyük sebeplerin başında ise bilgisayar üzerinde uygulanabilen pek çok programın çok daha pratik ve cepte taşınabilir bir vaziyette daha çabuk ulaşılabilmesinden kaynaklı bir durumu da ortaya çıkarmış olmasıdır. Bu programlar arasında "Facebook, Twitter, WordPress, Google Plus, LinkedIn, Badoo, Windows Live, MySpace, Flixter, Flickr, Last.fm, Fotolog, LiveJournal, Foursquare, Xing, StumbleUpon, Tumblr, GoodReads, My Yahoo, PhotoBucket, Netlog, Pinterest ve Instagram¹⁰¹¹ gibi pek çok sosyal medya içeriğine sahip uygulamalar kullanıcılarına hangi amaca hizmet ediyorsa o yönde hizmet vermeye başlamıştır. (Görsel 3)¹²

Bu uygulamalar kullanım amacına göre farklılıklar içermekle birlikte her biri birbirinden farklı amaçlara hizmet eden yönleriyle dijital ortamda video, fotoğraf, meslek bulma, tasarım yapma, arkadaş edinme, bulunduğu adresi bildirme gibi pek çok farklı amaca yönelik olarak işletim kapasitesine sahip bir yapıdadırlar. Bu uygulamalar cep telefonu operatörlerinin internet bantlarında geliştirdiği teknolojiyi 1G'den başlayarak sırasıyla 2G, 3G, ve

¹⁰ Instagram için ayrı bir tanımlama yapılacaktır.

¹¹ Bu liste <https://www.seokursu.com.tr/sosyal-medya-siteleri/> adlı siteden derlenerek aktarılmıştır. Erişim Tarihi: 15.03.2019

¹² https://www.underconsideration.com/brandnew/archives/new_icon_for_instagram_done_in_house.php, Erişim tarihi: 17.03.2019

en son olarak günümüzde 4.5G şeklinde bir altyapıyla geçiş yaparak bu uygulamaların çalışma prensibini daha hızlı ve fonksiyonel bir biçimde artırarak dönüştürmüştür.

Görsel 3. Instagram'ın eski ve günümüzde kullanmakta olduğu logosu

Cep telefonlarının adeta küçük birer bilgisayara dönüşmesi durumu özellikle 2000'lerin ikinci on yıllık periyodunda daha aktif bir hal alarak bu kapsamda adeta masaüstü bilgisayarların yazılımsal ve mesleki kullanımı amacı dışındaki tüm özelliklerinin yerini almış oldu. Cep telefonu uygulamalarıyla bilgisayarda yapılabilecek pek çok işlem akıllı telefonlar üzerinden yapılabilme imkânına erişti. Wands'a göre; "çeşitli teknolojilerin olgunlaşma evreleri, dijital teknolojilerin geleceğinin nereye yöneldiği konusunda bizlere ipuçları vermektedir" (Wands, 2006:207).

Güncel Sanatta Sosyal Medyanın Yeri

"20. yüzyılda elektronik teknolojisi ve bilgisayar ile birlikte dijitalleşen sanat 21. Yüzyılla birlikte post – Dijital Sanat dönemini yaşamaya başlamıştır" (Tuğal, 2018:259). Teknoloji her daim gelişirken güncel sanatta teknolojinin bu hızlı dünyasında ona ayak uyduran bir yapıda da gelişimini gösterdi ve bu alanda ağırlıklı olarak bilgisayar altyapısı kullanılarak yapılan bir sanat alanının doğmasına da vesile olmuş oldu. Türkdoğan'a göre;

Multimedia Art, Digital Art, Internet Art/Net Art, Interactive Art, Artistic Computer Game Modification, Cyberformance, Digital Poetry, Vital Video, Viral Video, Deneysel Film, Videobant, Closed Circuit Installation, Bilgisayar Grafiği, Bilgisayar Animasyonu İnteraktif CD- ROM, Remix Video, Ses Sanatı, Sound Installation, İnteraktif Video, VJing, Telekomünikasyon, Algoritma, Matematik Sanatı, Fraktal Sanat, Video Scratching, Video Heykel, Artificial Life, Tradigital Art, Glitch Art, Dijital Heykel, HyperText, Bio Art, Mail Art, Sanal Gerçeklik, Yazılım Sanatı, App Art, Physical Computing, Creative Code, Database Art, Guerilla TV, Found Footage, Expanded Cinema, ASCII Sanatı, Information Arts (Türkdoğan, 2014:279-280)

Yukarıda adı gibi güncel teknolojilerin ürünleri olan ve gerek etken gerekse edilgen bir biçimde birbiriyle bağlantılı çeşitli oluşumlar içeren sanatsal hareketler günümüzde hareket alanı bulmaya başlamıştır. Bu alanda internet ve bilgisayar teknolojileriyle malzeme dili arasındaki ahenge dikkat çekmek gerekirse güncel sanatın günümüzdeki karşılığı adından da anlaşılacağı üzere sürekli güncellenen çabuk tüketilen ve 1950 -1980 arasındaki yeni malzeme arayışları olduğu dönemin dijital versiyonu olarak da düşünülebilir. Bu durum 21. yüzyılda gerek dünya çapında olsun gerek Türkiye'de olsun internet kaynağı olan her yerde aynı güncellikte ve hızda dolaşıma ve içeriğe sahip olmada büyük bir itici gücün de simgesi haline almıştır. Artık güncel sanat yalnızca Avrupa merkezli bir düzlemde değil periferinin de merkezsel bir noktada olduğunun da birer göstergesi sayılabilmektedir.

Günümüz sanatının belki de en belirleyici yanı da yukarıda belirtilen sanat "biçemlerinin" ezici çoğunluğunun aslında izleyicinin sanal olarak hızlı bir şekilde klasik anlamada müze ve galeriler yerine bu kapsamda projeler üreten sanatçıların sanal ortamda izleyiciyle buluşabilmesi ve bu platformlarda temsiliyet bulması klasik galeri ve müzeler yerine sosyal medya araçlarıyla tanıtımının yapılabilmesiyle çok daha fazla alıcıya evrensel düzeyde ulaşabilmesini sağlamaktadır. Bu durum gerek dünyada gerekse ülkemizde de bu yönde ilerlemekle beraber bağlı bulunduğu coğrafyanın geleneklerine göre dinsel, demografik, sosyal açıdan farklı özellikler gösteren şartlarına göre değişiklikler arz edebilmektedir. Sanat eseri klasik bağlamda temsil alanı olarak bir duvar ya da kapalı bir mekâna ihtiyaç duymasına gerek kalmadan temsiliyetini iradesel bir biçimde ortaya koyabilmelidir. Bu durumda sanat eseri olarak algılanan "şey" siberetik sanal alanda varlık gösterebilme yetisine sahip bir argüman olarak külliyata eklenebilir hatta envanterik bir içeriğe de girebilir bir hal almıştır. Bundan sonra daha fazla sanal alanda artık bir sanat eseri çalışmanın isminin baş harfinin yanına eklenen bir # (Hashtag) yada @ (et) işaretiyle o konuda araştırma yapan ya da kendisini tanıtmak isteyen sıradan bir kişi veya sanatçı bu kodlama işaretiyle sayısız mecrada çalışmasının tanıtımını yapabilme fırsatına erişebilmektedir. Bu durum aslında bir bakıma da kodlama özelliğine sahip bir yapının da göstergesi olup bir sanat eserinin izleyicilerle buluşabilmesinde anahtar görevi gördüğü sonucunu çıkarmamızı sağlamaktadır. Aslında bu değişikliği dünyada ilk başlatan internetin ve akıllı telefonların gelişim durumuyla orantılı medya türü geleneksel görsel ve yazılı basın izlenme ve okunma oranlarında yaşadığı düşüş sebebiyle pek çok gazete ve hatta televizyon kanalının sadece internet üzerinden yayın hayatına devam etme kararı alması ile başlamıştır. Ülkemizde de benzer yönde gelişmeler olmakta ve pek çok gazete ve televizyon kanalı

yayınlarına sadece internet üzerinden devam etme kararı almıştır.¹³ Kültür alanında da güncel sanat ile uğraşan pek çok sanatçı, galeri, küratör hatta blogger ve bunlara bağlı tüm paydaşlar internet üzerinden özellikle sosyal medya uygulamaları ile sanatsal çalışmalarını sürdürmektedir. Bu konuda şu an en aktif sosyal medya uygulamalarının başında ise Instagram adı verilen uygulama gelmektedir. Bu uygulama ile pek çok galeri ve sanatçı kendini bu sayfalardan tanıtmaya yoluna gitmektedir. Örnek verecek olursak instagramda yapılan bir çalışmanın özellikleri, adı, ya da anahtar kelimeleri başına # (hashtag) işareti ile konulduğunda çalışmanın görülebilmesi o konuyu takip eden herkesin görebileceği bir konuma geçebilme fırsatına sahip olmaktadır. Aslında bir anlamda etiketleme sembolüde olan bu anahtar bir anlamda yapılan çalışmanın o alanda uluslararası dolaşımında (Roaming) görülebilmesini sağlamaktadır (Bkz. Görsel 4)¹⁴.

Görsel 4. Instagram profil sayfasında yer alan bir çalışma ve ona ait bilgiler

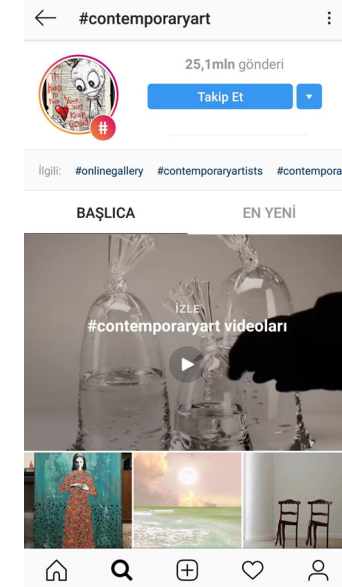
Yukarıdaki görsel 4'de yer alan video çalışmada çalışmanın adının yanında yer alan #art ve #videoart tanımlamaları, yapılan çalışmanın instagram'ın üst arama alanı olan #art konusu altında görülebilme fırsatına sahip olabilmektedir. Bir diğer örnekte ise instagramda bir konu hakkında arama yapmak istediğimizde uygulamanın arama ekranına hashtag işareti koyup konu adını yazdığımızda o konu hakkında etiketlenmiş sayısız video ve görsele ulaşabileme imkânını bizlere gösterebilmektedir. Fakat bu konuda

¹³ Bkz. Vatan Gazetesi, Habertürk Gazetesi, Kral TV...

¹⁴ https://www.instagram.com/p/BqNACt5hsU_55f1lx_c634oBofDSL3NelkIIXw0/, Erişim tarihi: 15.03.2019

uygulamanın belli formatlara sahip olduğu da dikkatlerden kaçmamalıdır. Arama butonuna yazacağımız kelimedenden önce eklediğimiz # işaretinden sonra gireceğimiz kelimenin arada boşluk olmaması ve aradığımız konu 1'den fazla kelime içeriyorsa arada boşluk bulunmadan yazılması gerekmektedir.

Görsel 5'deki örnekte ise¹⁵ instagramda Hashtag kodunun etiketlediği konu etrafında nasıl bir çevreleme yaptığı görülmektedir. Örnekte #contemporaryart başlığı altında yapılan aramada 25.1 milyon adet gönderi/iletiye (bu video ve fotoğraf şeklinde) sahip bir konu başlığında çalışmalar bulunduğunu göstermektedir. Bu sayı o etiket altına eklenen her fotoğraf ya da videoda her saniye değişiklik göstermektedir. Aynı zamanda uygulama bize o konuyla ilgili benzer kelimeleri de karşımıza çıkarabilme imkânı sunmaktadır.

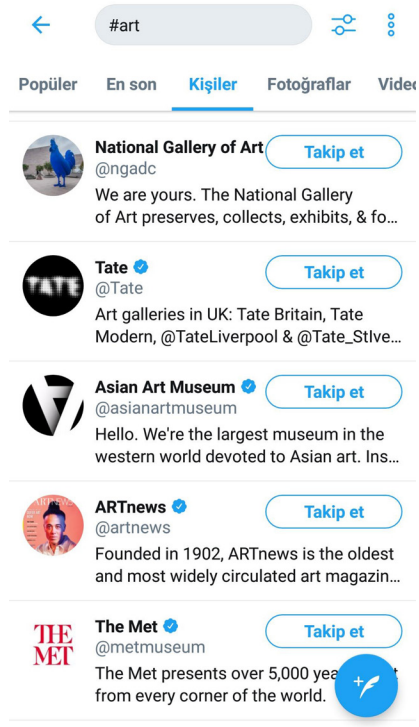
Görsel 5. Instagramda etiketleme yapılmış bir konu üzerinde toplam gönderi miktarı

Instagram dışında gerek Twitter'da da gerekse Youtube'da ve pek çok sanat sitesinde bazı farklılıklar olmasına rağmen benzer şekilde uygulamalara sahip özellikler karşımıza çıkmaktadır. Örnek verecek olursak uygulama ara yüzünde aradığımız bir konunun # ya da @¹⁶ yazarak aradığımız konu ya da kişiye ait kelime şeklinde girdisini yaptığımızda bu alanda karşımıza pek çok sanatçıya, sanat yapıtına ait bilgi galeri kişisel blog, fotoğraf video ve

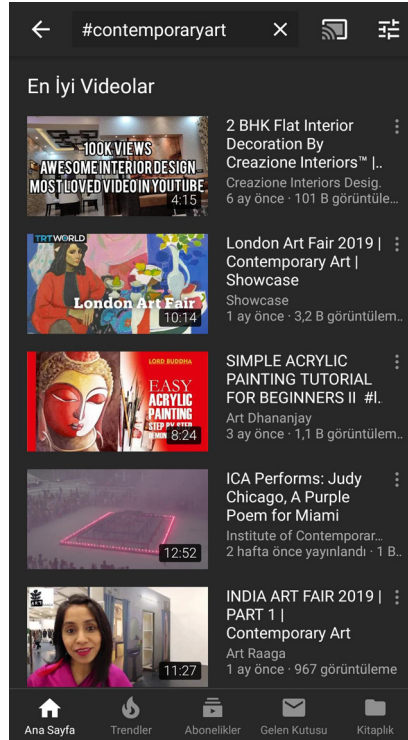
¹⁵ <https://www.instagram.com/explore/tags/contemporaryart/>, Erişim tarihi: 15.03.2019

¹⁶ Bu kodlama işaretleri her uygulamada farklı anlamlara da sahip olabilir.

yazınsal dökümanın karşımıza çıktığını görebilmekteyiz. (Bkz. Görsel 6¹⁷ ve 7¹⁸) Bu uygulamalar dışında listeye her geçen gün sonsuz sayıda yeni sosyal medya uygulaması güncel sanat alanında çalışmalar yapmak adına eklenmekte ve sivil inisiyatiflerle birleşerek çeşitli güncel sanat toplulukları oluşturulmaya başlanmaktadır. Bu uygulamalardan bazıları gerek uluslararası gerekse ulusal alanda etkinliğini koruyan belli başlı koseptlerle kullanıcılarına hizmet veren bir yapıdadır. Sayısal olarak her geçen gün artış gösteren bu uygulamalardan "Behance, DevianArt, İKSV, Artsy, İstanbul Modern gibi kuruluşlar aynı zamanda cep telefonlarında özel uygulamalar ile internet explorer olmadan da giriş yapılabilmesine imkân tanırken TurkishPaintings, Moma, YapıKredi Kültür Sanat, Art On İstanbul, Art News, Tate, Lebriz, Saatchi vb. pek çok siteye Instagram, Facebook, ve Twitter"¹⁹ üzerindeki resmi sitelerinden ulaşılabilmekte ve ayrıca kendi web sitelerinden de giriş yapılabilmektedir.

Görsel 6. Twitter arayüzü (Solda)

Görsel 7. Youtube Arayüzü (Sağda)

Sonuç

21. yüzyıl artık hiçbir şeyin belli bir yerlilikte saklı kalmasına müsaade etmemekte ve bu sebeple dünya çevrimiçi bir yaşam alanı haline dönüşmektedir. Her geçen gün globalleşen dünyada etkin bir rol oynayan sanal ortamın gelişimi insanları sürekli aktif yaşam tarzı içerisinde tutmakta ve gelişen olaylara karşı anlık tepkilerini teknolojik altyapı üzerinden görüş ve fikirlerini paylaşarak bireysel bir genellik söz konusu olduğu uçsuz bucaksız bir alan olarak tanımlayabiliriz. Bu durum dijitalleşen dünyada sanat alanı üzerinde çok büyük bir etki alanına sahip olmuş; Avrupa'da başlayan bu yükseliş zamanla teknolojik açıdan gelişimini tamamlamış coğrafyalarda da başat bir biçimde eş zamanlı gelişim göstererek merkezsel bir ivme içerisinde yerel dinamiklerin de olduğu yapısal dinamikleri barındıran görsel bir şölen çağına bizleri taşımıştır. Görselliğin ön planda olduğu dijital çağda sanatsal bağlamlar, yeni diyaloglar üzerinden tanımlanmaya, değerlendirilmeye, anlaşılmaya/anlamlandırılmaya başlamış ve dünya üzerinde sanat tanımlamasını teknolojinin çağcılığı üzerinden metropolleşen zaman evreninde insanı sabit olmayan bir konumda bırakmıştır. Sosyal medya dinamiği de bu alanda sanatla bağ kurarak yapılan sanat eserlerinin birçok noktada görünür kılınmasını sağlayarak periferi kavramını sanal ortamda ortadan kaldırmış ve sanatta merkezi bir sisteme geçiş yapılmıştır. Bu geçişte özellikle cep telefonlarında yaşanan gelişmelerin etkisi ve internet altyapısındaki gelişmeler de sürece önemli katkılar sağlamıştır. Türkiye'de ise teknolojinin dünyadaki gelişimine paralel olarak gelişim gösteren sanat altyapısı bilgisayar ve internet teknolojilerinin gelişmesiyle özellikle son 10 yılda gerek ulusal gerekse uluslararası zeminde bu sanal - sosyal mecralar üzerinden aktif bir katılım içerisine dahil olmakla birlikte bu alanda pek çok galeri, sanatçı, ve küratör artık kişisel web siteleri üzerinden değil, sosyal medya uygulamaları üzerinden bir anlayışla yoluna devam etmeye başlamıştır. Günümüzde sanat yapma edimi klasik bağlamda müzeler ve galerilerde güncel sanatın yeni malzemeleriyle çalışmalar üreten sanatçıları çalışmanın ana merkezi olarak sanal ortamdaki medya dinamiğini bir atölye haline getirmiştir. Artık atölye ortamı sanal alanın dahili hafızasında çalışılabilecek bir yer olmakta ve yapılan sanat eserleri arada engel olmadan sadece birkaç kodlama ile yapılan basit hareketlerle milyonlarca kişi tarafından görülebilme fırsatına erişebilmektedir.

¹⁷ <https://twitter.com/search?f=users&vertical=default&q=%23art&src=typd>, Erişim tarihi: 15.03.2019

¹⁸ https://www.youtube.com/results?search_query=%23contemporaryart, Erişim tarihi: 15.03.2019

¹⁹ Bu liste Twitter, Instagram ve web taramasından derlenmiştir.

Kaynakça

İç. C. (2017). Video İçerik Üretimi Sağlayan Sosyal Ağ Sitelerinde Video Üretimi: Youtube Türkiye’de Video Üretimi İçerik Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkdoğan, T. (2014). Sanat Kültür Politika: Modernizm Sonrası Tartışmalar. Ankara: Nobel Yayıncılık

Uluç G. Ve Yarı A. (2017) “Sosyal Medya Kültürü” Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 52. Sayı, Nisan:2017:88 - 102

Tuğal, S.A (2018). Oluşum Süreci İçinde Dijital Sanat. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Ying, H. (2007). Youtube. (çev. İ. Şahin) İstanbul: Pegasus Yayınları.

Yücel, D. (2012). Yeni Medya Sanatı ve Yeni Müze. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.

Wands, B. (2006). Dijital Çağın Sanatı. (çev. O. Akınhay), İstanbul: Akbank Kültür Yayınları.

Görsel Kaynakları

Görsel 1. 4. Uluslararası İstanbul Bienali Sergi Kataloğu, 1995:

<https://bienal.iksv.org/tr/bienal-arsivi/4-uluslararasi-istanbul-bienali>, Erişim Tarihi: 16.04.2019

Görsel 2. 15.04.2019 saat: 15:45 tarihli güncel Youtube ana sayfası:

<https://www.youtube.com/>, Erişim Tarihi: 15.04.2019

Görsel 3: https://www.underconsideration.com/brandnew/archives/new_icon_for_instagram_done_in_house.php, Erişim tarihi: 17.03.2019

Görsel 4: Cep Telefonu krmzgl_f instagram profil sayfası görüntü kaydı:

https://www.instagram.com/p/BqNACt5hsU_55f1lx_c634oBofDSL3NeIkIXw0/, Erişim Tarihi: 15.03.2019

Görsel 5: Cep Telefonu Instagram uygulaması üzerinde #contemporaryart araması görüntü kaydı:

<https://www.instagram.com/explore/tags/contemporaryart/>, Erişim Tarihi: 15.03.2019

Görsel 6: Cep Telefonu Twitter uygulaması üzerinde #art araması görüntü kaydı:

<https://twitter.com/search?f=users&vertical=default&q=%23art&src=typd>, Erişim Tarihi: 15.03.2019

Görsel 7: Cep Telefonu Youtube uygulaması #contemporaryart görüntü kaydı:

https://www.youtube.com/results?search_query=%23contemporaryart, Erişim Tarihi: 15.03.2019

İnternet Kaynakları

Bienal başlıkları, küratörler, temalar: <https://bienal.iksv.org/tr/arsiv/bienal> linkindeki arşivden; çıkarımlar; İstanbul Bienali kataloglarındaki görsellerden yapılmıştır. Erişim Tarihi: 16.04.2019

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/turkiyede-internet-21-yasinda>, Erişim Tarihi: 14.03.2019

<https://www.seokursu.com.tr/sosyal-medya-siteleri/> Erişim Tarihi: 15.03.2019

<https://www.yok.gov.tr/kurumsal/tarihce>, Erişim tarihi: 16.04.2019